

УДК: 378:347.

Беспарточна О. І.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Кременчук

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Розглянута важливість формування конфліктологічної компетентності у майбутніх правознавців у вищих навчальних закладах освіти. Здійснено аналіз сучасних досліджень щодо визначення та змісту поняття конфліктологічної компетентності студентів — правників. Проаналізовано умови формування конфліктологічної культури фахівця та запропоновано впровадження активних методів навчання з формування конфліктологічної компетентності майбутніх юристів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: конфліктологічна компетентність, професійна компетентність, компоненти професійної юридичної компетентності.

Беспарточная Е. И.

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, Кременчуг

ФОРМИРОВАНИЕ КОНФЛИКТОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Рассмотрена важность формирования конфликтологической компетентности у будущих юристов в высших учебных заведениях. Осуществлен анализ современных исследований по определению и содержанию понятия конфликтологическая компетентность студентов - юристов. Проанализированы условия формирования конфликтологической культуры специалиста и предложено внедрение активных методов обучения по формированию конфликтологической компетентности будущих юристов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: конфликтологическая компетентность, профессиональная компетентность, компоненты профессиональной юридической компетентности.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Розвиток українського демократичного суспільства надав можливість відкрити світові кордони для фахівців з українською професійною підготовкою. Перед сучасною професійною освітою постало основне завдання – підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного на світовому ринку праці фахівця, готового до професійного зростання, самоосвіти, самовдосконалення, особисто відповідального за рівень своїх знань.

Вектор підвищення якості української професійної освіти загалом інформаційний розвиток нашого суспільства сприяють актуалізації у модернізації інтелектуальних сфер праці, до яких належить і галузь права.

Однією з характерних особливостей професійної діяльності студентів-правників сьогодні вважається підвищена ймовірність виникнення конфліктних ситуацій у середовищі професійного спілкування.

При цьому наслідки професійних конфліктів можуть бути вкрай негативними не тільки для самих студентів-правників (непорозуміння з колегами по роботі, неприйняття працівника колективом, звільнення, пошук нової роботи та ін.), але й для підприємства (установи, організації), де працює фахівець.

Отже, конфлікти у професійній діяльності студентів-правників неминучі, вони негативно позначаються на всіх учасниках конфлікту та юридичній сфері в цілому, що

обумовлює важливість формування конфліктологічної компетентності у майбутніх студентів-правників ще під час навчання у вищому навчальному закладі.

Світовий ринок праці, основними характеристиками якого є гнучкість, мінливість, висока інноваційна динаміка, висуває нові вимоги до претендентів на робочі місця, а саме: готовність навчання протягом життя, постійного оновлення свого професійного рівня, вміння приймати нестандартні креативні, відповідальні рішення, критичного мислення, самоуправління поведінкою і діяльністю; вміння аналізувати різнобарвну інформацію; ефективної поведінки у стресовірогідних ситуаціях.

Юридична сфера діяльності являє собою складний вид соціальної праці, адже він включає широкий контекст правової системи суспільства, що висуває високі вимоги та стандарти як до професіоналізму так і до особистісних якостей фахівця.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства, стимулюють розвиток конкуренції як на вітчизняному, так і на світовому ринку праці та висувають підвищені вимоги до професіоналізму фахівця.

Загальноновизнаним є той факт, що конфліктна сторона діяльності юриста супроводжую його будь-де.

До числа основних компетенцій які супроводжують професійне зростання юриста є, насамперед, професійно-компетентні знання, вміння, навички, здібності, відповідальність, емпатійність та справедливість. Крім того, сучасний юрист повинен мати й такі компетенції: інформаційна, комунікативна, методологічна, етична тощо.

При цьому, конфліктологічна компетентність переважно є складовою комунікативної компетентності. Адже офіційними медіаторами можуть бути державні правові інститути, представники правових органів де на допомогу юридичній освіті стане у пригоді стресостійкість та конфліктологічна компетентність. Отже, при професійній підготовці майбутнього юриста, доречно більш приділяти увагу формуванню саме конфліктологічної компетенції при викладанні фахових дисциплін.

Мета статті полягає у обґрунтуванні необхідності формування конфліктологічної компетентності майбутніх юристів у процесі професійної підготовки.

Ефективність професійної діяльності сучасного фахівця залежить від багатьох факторів, серед яких значне місце належить вмінню конструктивно вирішувати чи не допускати конфлікти.

З метою успішного управління конфліктними ситуаціями необхідно знати основи конфліктології, володіти способами вирішення конфліктів і побудови ефективного міжособистісного спілкування, тобто придбати конфліктну компетентність, яка є одним з найважливіших якостей особистості професіонала.

Дослідженням конфліктологічної компетентності приділяли наукові праці психолого-педагогічні розвідки низка науковців, так роботи щодо змісту понять «компетентність» та «конфліктологічна компетентність» та педагогічні умови формування компетентності розглядали С. О.Сисоєва, Т. Б.Поясок І. В.Козич; специфічне трактування конфліктологічної компетентності відображено у наукових працях Б. І.Хасан, К. Е. Маркаровій; досліджено професійну характеристику ментатора, фахівця-посередника у вирішенні конфліктів – А. М. Гірник.

Козич І. визначає конфліктологічну компетенцію як одну із складових необхідної частини професійної компетентності, що передбачає володіння різними методами комунікації, організацією власної психіки, обізнаності щодо можливості стратегій конфліктуючих сторін та вміння конструктивно взаємодіяти у конкретній конфліктній ситуації [3].

Отже, важливе місце у структурі комікативної компетентності посідає конфліктологічна компетентність.

Професійну компетентність майбутнього правника розглядаємо як системну особистісно-професійну характеристику сучасного правника, що імплементує свої професійні знання, вміння, навички, моральні цінності необхідні для законовідповідної ефективної професійної діяльності, спрямованої на задоволення суспільних потреб.

К. Маркарова стверджує, що невід'ємною частиною професіоналізму юриста є його конфліктологічна компетентність, яку авторка визначає так: це інтегрована характеристика психологічних, моральних професійно-значущих якостей особистості, а також знань, умінь і навичок, вироблених у процесі професійної підготовки, які забезпечують повноцінну здатність фахівця в галузі юриспруденції управляти конфліктом, перетворюючи конфліктогенне професійне середовище” [4, с. 11].

О. Альошина зазначає, що в процесі формування у студентів професійних навичок і умінь необхідно орієнтуватися саме на потреби юридичної практики. Авторка зазначає, що досягти цього можна за допомогою впровадження клінік з юридичної праці [1, с. 7].

Юридична клінічна освіта поєднує офіційні та неофіційні форми і методи навчання студентів правничій професії, засновані на інтерактивній педагогіці, реальному вирішенні справ, аналізі існуючих проблем правозастосування та усвідомленні соціальної ролі правника в сучасному світі щодо забезпечення верховенства закону, забезпечення доступу до правосуддя та мирного вирішення конфліктів, розв'язання соціальних проблем [6].

З метою подолання негативних чинників у процесі професійного становлення майбутнього юриста, необхідно готувати фахівця, який би зміг не тільки кваліфіковано вирішувати службові завдання, але й ураховувати та розв'язувати конфліктні ситуації, які є закономірним явищем працівників згаданої сфери.

С. Гіренко, розглядаючи зворотний бік компетентності – некомпетентність, визначила такі головні наслідки конфліктологічної некомпетентності працівників юридичної галузі:

1) значна вірогідність зростання спірних питань, що призведе до розвитку конфліктної ситуації;

2) неадекватна самооцінка, агресивність, жорстокість, конфліктність, цинізм, низька толерантність, мстивість, невпевненість, брутальність, необ'єктивність, зниження профмотивації);

3) професійно-психологічна деформація, протиправні вчинки, низька довіра у колективі призводить до критичного зниження професійного рівня та професійного іміджу юриста [2].

Отже, у межах вищого навчального закладу варто створити таке навчально-виховне середовище, яке сприятиме формуванню особистості студента-правника, робитиме його перебування в навчальному закладі менш стресовим та безконфліктним. Одним із факторів формування такого середовища є активізація конфліктологічної підготовки в навчальному процесі, а саме під час вивчення фахових дисциплін.

Процес формування конфліктологічної культури фахівця зображено на рис. 1.

Зазначимо, що ключовою педагогічною умовою формування професійної конфліктологічної компетентності майбутніх юристів є впровадження інноваційно-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх юристів, що забезпечить формування готовності майбутніх юристів до свідомої правомірної поведінки, яка є складовою їх правової культури. Зауважимо, що реалізація означеної педагогічної умови забезпечується як залученням студентів до роботи юридичної клініки, використанням правових ситуацій, які моделюють реальну практичну діяльність юриста так і використання ігрових методів навчання [5].

З метою формування та розвитку професійної конфліктологічної компетентності, а також створення належних умов для набуття громадянами необхідного обсягу правових знань та навичок у їх застосуванні, надання безоплатної правової допомоги особам, які потребують соціального захисту та підтримки, а також отримання студентами старших курсів юридичних спеціальностей практичних навичок юриста варто створювати юридичні

клініки «Правозахист» із впровадженням їх у навчальний план підготовки правника-бакалавра.

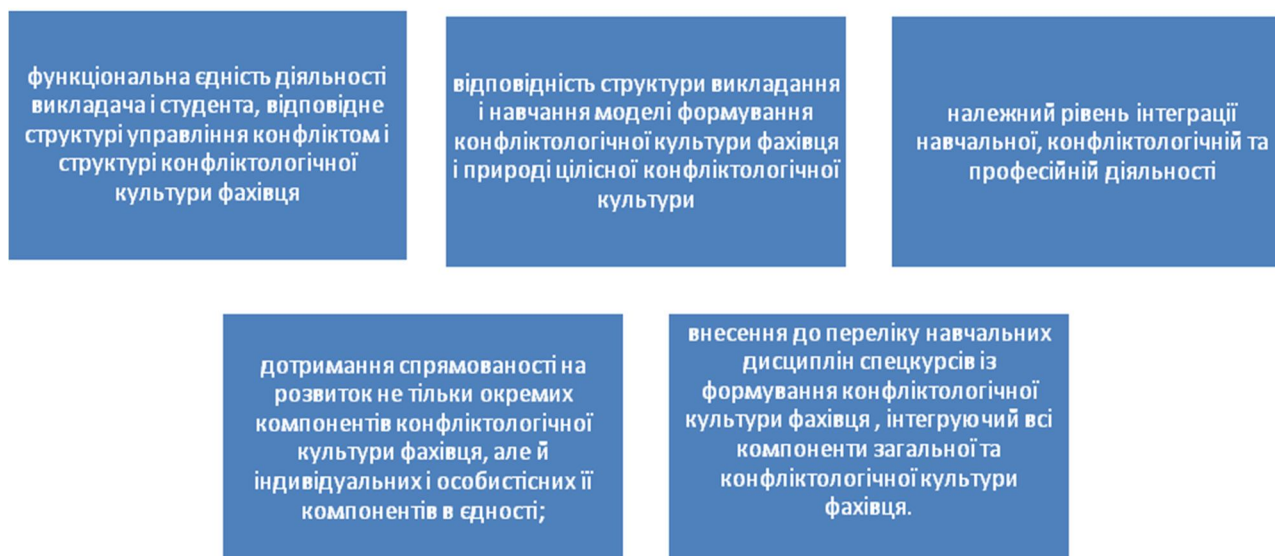

Рисунок 1 – Умови формування конфліктологічної культури фахівця

Навчальний процес у юридичній клініці варто забезпечувати шляхом організації викладання спецкурсу з основ юридичної клінічної практики та залучення до роботи у клініці викладачів вищого навчального закладу.

Головною метою впровадження юридичної клініки у освітній процес є навчання студентів юридичного спрямування правилам організації та надання правової допомоги населенню.

Основні засади діяльності юридичної клініки зображено у таблиці 1.

Для формування конфліктологічної компетентності, у процесі фахової підготовки майбутніх юристів, пропонуємо більш ретельно використовувати ігрові та творчо-діалогічні методи навчання, використання правових ситуацій, які моделюють реальну практичну діяльність юриста.

Використання правових ситуацій, які моделюють реальну практичну діяльність юриста, дозволяють студентам обирати той чи інший варіант розв'язання ситуації на основі власних правових знань та досвіду.

Аналіз правових ситуацій сприяє формуванню у майбутніх юристів вмінь визначати проблему, бачити причину її виникнення та шляхи її подолання.

Пропонуємо аналізувати правові ситуації за таким алгоритмом:

1. Факти: предмет спору, обставини справи, суб'єкти, важливі та другорядні факти;
2. Проблеми: які норми законодавства необхідно застосувати для розв'язання ситуації, в чому полягає проблема, на які питання необхідно дати відповідь;
3. Аргументи: якими є ваші аргументи (необхідно застосовувати норми законодавства) на захист кожної із сторін;
4. Рішення: поясніть прийняте вами рішення, обґрунтуйте наслідки прийнятого рішення для кожної сторони.

На нашу думку, якщо перед студентом поставити завдання спрямоване на розв'язання конкретної правової ситуації, він сам зрозуміє, яких знань йому не вистачає в тій чи іншій галузі права.

Таблиця 1 – Основні засади діяльності юридичної клініки

Мета	Завдання
впровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки студентів-правників у сфері юридичних послуг	забезпечення навчального процесу, спрямованого на оволодіння студентами практичними аспектами юридичної професії
забезпечення доступу представників соціально вразливих верств населення до правової допомоги	надання безоплатної юридичної допомоги соціально незахищеним верствам населення та неприбутковим організаціям
формування правової культури; підготовка та навчання студентів у дусі дотримання й поваги до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності	проведення право-просвітницької роботи
розширення співробітництва вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців-юристів, із судовими, правоохоронними органами, державної влади і місцевого самоврядування, з іншими установами та організаціями	підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців юридичної галузі шляхом поєднання теоретичних знань та практичних вмінь

Зауважимо, що це забезпечить формування у майбутніх юристів усвідомлення серйозності та важливості обраної професії, сприятиме поглибленню правових знань, формуванню готовності до свідомої правомірної поведінки та професійної діяльності.

Доречно, протягом фахової підготовки майбутніх юристів, впроваджувати проведення «круглих столів» диспутів, обговорення стосовно правових ситуації, максимально наближених до реальних.

Щодо проведення «круглих столів», то це забезпечить можливість для майбутніх юристів бути проінформованими стосовно останніх змін та доповнень у законодавстві на державному та обласному рівнях.

На наше переконання, обговорення інформації офіційних веб-порталів Верховної Ради України та обласної державної адміністрації сприятиме поглибленню правових знань майбутніми юристами, формуванню власних поглядів та правової позиції щодо правової дійсності та вмінь, щодо обґрунтування власної точки зору та недопускання конфліктної правової ситуації.

Набуття конфліктологічної компетентності залежить не лише від професійної грамотності студента-правника, але й від уміння створювати атмосферу довіри, уникання та вирішення конфліктних ситуацій.

Грунтовне використання запропонованих методів навчання, дозволить майбутньому юристу поглибити отриманий досвід, попередить допущення помилок у роботі з майбутніми клієнтами.

Наголосимо, що це сприяє виробленню у майбутніх юристів почуття відповідальності, справедливості, переконаності у необхідності вирішувати правові спори і питання лише в рамках правового поля.

Участь у роботі юридичної клініки університету розширює можливості майбутніх юристів щодо набуття навичок правового консультування, порядку надання правової допомоги та написання позовних заяв до суду, спілкування з майбутніми клієнтами, юридичної допомоги фізичним особам.

Використання правових ситуацій, які моделюють реальну практичну діяльність юриста, дозволяють студентам обирати той чи інший варіант розв'язання ситуації на основі власних правових знань та досвіду; формуванню у майбутніх юристів вмінь визначати проблему, конфлікту, бачити причину його виникнення та шляхи подолання; сприяє розвитку не тільки з повагою відноситися до опонентів а впевнено обґрунтовувати власне бачення розвитку практичної діяльності юриста

ВИСНОВКИ. Таким чином, формування конфліктологічної компетентності майбутніх юристів перш за все передбачає розвиток у майбутнього фахівця таких вмінь як прогнозування розвитку юридичної ситуації, спираючись не тільки на специфічні, професійні знання та досвід, а й з урахуванням морально-етичної складової. У той же час, конфліктологічна компетентність дозволяє прогнозувати моделі поведінки у стресовій ситуації, використовуючи психолого-педагогічні знання можливо прогнозувати дії учасників конфлікту. Враховуючи постійно зростаючі вимоги ринку праці, до професійної підготовки юриста, висувуються підвищені вимоги не тільки до професійних а й до особистісних якостей майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алёшина О. А. Формирование правовой культуры в процессе юридического образования и воспитания / О. А. Алёшина // Философия права. – 2008. – № 5. – с. 23.
2. Гіренко С. П. Концептуальні засади виховання конфліктологічної культури працівників ОВС в умовах професіоналізації (педагогічний аспект) / С. П. Гіренко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzkr/2008_20/08.htm.
3. Козич І. В. Модель формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури / І. В. Козич // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 1. – С. 110–118.
4. Маркарова К. Э. Психолого-педагогические условия развития профессионально-значимых качеств у будущих юристов / К. Э. Маркарова // Известия ТРТУ. – 2006. – № 14. – С. 337–342.
5. Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 N 592 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06>.
6. Definition of a Legal Clinic [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://encle.org/aboutencle/definition-of-a-legal-clinic>.

Bespartochna O.

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk

FORMATION OF CONFLICTOLOGICAL COMPETENCE OF STUDENTS-LAWYERS IN PROFESSIONAL TRAINING

The importance of formation of conflictological competence among future lawyers in higher educational institutions is proved. The analysis of modern research on the definition and content of the concept of conflictological competence of law students is carried out. The conditions for the formation of the conflictological culture of the specialist are analyzed and the introduction of active

methods of training in the formation of conflictological competence of future lawyers in the process of professional training is suggested.

Key words: conflictological competence, professional competence, components of professional legal competence.

REFERENCES

1. Aleshina, O.A. (2008), *Formirovanie pravovoy kul'tury v protsesse yuridicheskogo obrazovaniya i vospitaniya*, *Filosofiya prava*, № 5, pp. 23-25. [in Russian]
2. Hireiko, S.P. (2013), *Kontseptualni zasady vykhovannia konfliktolohichnoi kultury pratsivnykiv OVS v umovakh profesionalizatsii (pedahohichnyi aspekt)*, *Tavriys'kyi visnyk osvity*, no. 3 (43), pp. 73-78, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzqp/2008_20/08.htm (accessed 10.02.2018). [in Ukrainian]
3. Kozych, I.V. (2008), *Model' formuvannya konfliktolohichnoyi kompetentnosti sotsial'noho pedahoha v umovakh mahistratury*, *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, no. 1, pp. 110-118. [in Ukrainian]
4. Markarova, K.E. (2006), *Psihologo-pedagogicheskie usloviya razvitiya professionalno-znachimyykh kachestv u buduschih yuristov*, *Izvestiya TRTU*, no. 14 (69), pp. 337-342. [in Russian]
5. *Typove polozhennia pro yurydychnu kliniku vyshchoho navchalnoho zakladu Ukrainy zatverdzheno Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 03.08.2006 N 592*, available at: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06> (accessed 10.02.2018). [in Ukrainian]
6. Definition of a Legal Clinic, available at: <http://encle.org/aboutencle/definition-of-a-legal-clinic> (accessed 10.02.2018).

Беспарточна Олена Іванівна,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та
філософії,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук
Полтавської обл., Україна, 39600.
Тел. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@ukr.net

Bespartochna Olena Ivanivna,
Cand.Sc. (Ed.), Associate Professor,
Associate Professor of Pedagogy and
Philosophy Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi
National University,
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, Poltava
Region, Ukraine, 39600.
Tel. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@ukr.net

Стаття надійшла 16.02.2018